

Вавренюк С. А., к.держ.упр., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Vavreniuk S., PhD in Public Administration, Doctoral candidate of Educational, Scientific and Production Center of the National University of Civil Defense of Ukraine

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

EFFICIENCY OF IMPLEMENTATION OF PUBLIC POLICY IN HIGHER EDUCATION

Дана стаття присвячена ефективності реалізації державної політики в галузі вищої освіти України в рамках інтеграції в освітній європейський простір. В статті проведений аналіз повноважень органів державної влади в сфері вищої освіти. В наслідок чого автор вказує на необхідність забезпечення якості вищої освіти. Велика увага в статті приділяється характеристикам якості вищої освіти як одного із критеріїв підвищення ефективності реалізації державної політики в сфері вищої освіти. Автор приходить до висновку, що завдяки визначенню відповідних напрямів та принципів якості вищої освіти можливо покращити її ефективність та реалізовувати державну політику. У висновку автор говорить про те, що освітня політика держави направлена на покращення якості системи вищої освіти та задоволення потреб усього населення держави.

Ключові слова: державне управління, система вищої освіти, ефективність державного управління, модернізація, стратегія розвитку.

This article is devoted to the effectiveness of the implementation of state policy in the field of higher education of Ukraine within the framework of integration into the educational European space. The article analyzes the powers of public authorities in the field of higher education. As a result, the author points to the need to ensure the quality of higher education. Much attention is paid to the characteristics of the quality of higher education as one of the criteria for improving the efficiency of implementation of public policy in the field of higher education. The author concludes that by defining the relevant directions and principles of the quality of higher education it is possible to improve its effectiveness and implement public policy. The author concludes that the educational policy of the state is aimed at improving the quality of the higher education system and meeting the needs of the entire population of the state.

Keywords: public administration, higher education system, efficiency of public administration, modernization, development strategy.

Постановка проблеми. Питання реалізації державної політики в сфе-

рі вищої освіти виступає як один з найбільш пріоритетних напрямів внутрішньої політики держави. При цьому на сьогоднішній день вища освіта займає лідируючу позицію серед інших чинників розвитку людства в цілому.

Забезпечення якісної вищої освіти є серйозною проблемою. На жаль, якості освіти не приділялося високого пріоритету. Недостатня увага до якості та навчання сприяло тому, що зараз називають глобальною кризою навчання. Спільними проблемами для сектора вищої освіти в багатьох країнах, що розвиваються можуть бути: нестача кваліфікованих науково-педагогічних працівників, відсутність навчальних матеріалів та неякісних навчальних програм, навчання на іншій мові, ніж рідна мова студентів.

Вкладаючи кошти в якісну освіту, кожна молода людина може отримати можливість навчатися та розвиватися. Одна з основ економічного розвитку та боротьби з бідністю полягає в тому, що всі студенти мають можливість відвідувати заклади вищої освіти. Дослідження також показують, що забезпечення високоякісної освіти є одним з найбільш ефективних інструментів забезпечення демократії та високого управління в державі.

Крім того, сьогодні людство стоїть на новому витку науково-технічного прогресу, що спирається на різні досягнення в сфері високих технологій. Такий процес неминує супроводжується характерними значними кількісними та якісними змінами у виробництві і науці, що в свою чергу впливає на підвищення вимог до інтелектуального рівня людей. В таких умовах сфера вищої освіти виступає як постачальник кадрів, тому стає пріоритетним напрямом в економічній та соціальній політиці держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування та реалізації ефективної державної політики в сфері вищої освіти піднімається в дослідженнях багатьох вітчизняних вчених. Так, роботи М.Л. Аграновіч, К.К. Кореневої, Е.Н. Рудакова присвячені питанням існуючих проблем, які пов'язані з процесом реформування державної політики в сфері вищої освіти. Особливості розвитку системи вищої освіти та забезпечення високої якості освіти розкриваються в роботах таких дослідників як Б.Л. Вульфсон, З.І. Ефремової, І.І. Русиної, Е.В. Слесаревої та багатьох інших. Проте процес вивчення напрямів державної політики та її вдосконалення в сфері освітніх послуг, а також розробки стратегії із забезпечення збільшення конкурентоспроможної вітчизняної системи вищої освіти вимагає подальшого поглиблення, оскільки Україна рухається в бік європейського освітнього простору та намагається конкурувати на світовому ринку освітніх послуг.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення актуальних методів щодо ефективності реалізації державної політики в сфері вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Головним завданням якості вищої освіти є досягнення успішної соціалізації людини. Сьогодні спостерігається така тенденція, що на перший план виходить ідея безперервної освіти, яка включає в себе напрямок системи освіти на розвиток освітньої здатності особис-

тості протягом усього її життя. Тим самим сучасна освіта в нашій державі передбачає, що нове покоління буде здатне досягати соціальної, економічної та екологічної гармонії в суспільстві, виступаючи при цьому, як охоронець та розповсюджувач загальнолюдських цінностей.

Слід зауважити, що в системі вищої освіти передбачається досягнення такого рівня, коли людина буде мати можливість постійно поповнювати та уточнювати свої знання, отримувати нову інформацію, а також осмислювати її, виробляти різні вміння та навички, котрі відповідають сучасним стандартам та викликам суспільного життя.

Історично складена радянська система освіти вважалася однією з кращих довгий час. Однак через брак фінансування за останнє десятиліття минулого століття вітчизняна система, побудована на радянських принципах, перестала розвиватися. При цьому розвиток нової економічної політики України знизило витрати держави на вищу освіту. Це призвело до того, що на початку XXI століття в нашій державі відбулися значні зміни в сфері освіти, яка піддалася процесу реформування. Зауважимо, що у всіх економіках розвинених країн Європи сфера освіти та реформи в ній входять в центральний напрям для поновлення.

В Україні (з урахуванням формування інноваційних шляхів розвитку економіки) виникла необхідність модернізувати систему вищої освіти, яка виступає однією зі складових економічного зростання держави, будучи при цьому основою для соціального розвитку суспільства та благополуччя його громадян. Разом з цим, система вищої освіти вступає на конкурентний майданчик, який вимагає постійного оновлення технологічної бази, вибору інноваційних методик навчання, а також адекватної реакції на вимоги постійно мінливого світу та глобальної конкуренції.

Вища освіта займає важливе місце в політиці. Тому для органів державної влади в сфері освіти є ряд повноважень, які дають їм можливість:

- розробляти єдину державну політику в галузі вищої освіти;
- здійснювати державні програми, котрі сприяють сталому розвитку освітньої системи;
- затверджувати стандарти та особливості роботи з державними та приватними підприємствами;
- регулювати діяльність системи вищої освіти та контролювати виконання обов'язків.

В першу чергу, вища освіта є духовною потребою людини, реалізація якої полягає в пізнанні навколишнього світу та себе самого. Що ж стосується вищої освіти як соціального інституту, то вона являє собою систему, яка охоплює всі вікові групи. Так, у міру свого дорослішання людина переходить з одного освітнього етапу в інший. Сучасна вітчизняна вища освіта складає освітню структуру держави, яка спрямована на виконання різних соціальних завдань.

Використання в освітньому контексті поняття якості виступає як влас-

тивість громадських зв'язків, які дозволяють сприяти освітній організації в її іміджі, демонструючи значення підвищення якості як прагнення до найвищих стандартів. Крім того, під якістю в освітньому процесі розуміється якийсь атрибут послуги, тобто якістю виступає та послуга, яка відповідає вимогам наявних стандартів або сертифікацій.

Відзначається, що якість сама по собі не виступає як кінцевий результат, а є засобом, за допомогою якого визначається відповідність кінцевого продукту стандарту. При цьому, якісна послуга необов'язково буде характеризуватися високою вартістю, недоступністю або незвичайністю. В першу чергу вона повинна відповідати тому, для чого призначена та відповідати існуючим вимогам споживачів, тим самим виконувати свою мету.

Якість вищої освіти є комплексом характеристик освітнього процесу, які визначають послідовне та практичне ефективне формування компетентностей та професійної свідомості. Виділяється при цьому три групи характеристик:

- якість потенціалу досягнення мети вищої освіти;
- якість процесу формування навичок та компетенцій;
- якість результату освіти.

Зазначимо, що якість потенціалу виражається в наявності ряду характеристик, серед яких можна назвати якість мети освіти, освітніх стандартів, освітніх програм, матеріально-технічної бази освітнього процесу, науково-педагогічного складу, які навчаються, інформаційно-методичної бази. Тим самим якість вищої освіти виступає як комплексний показник, який відображає в собі такі характеристики:

- співвідношення мети та результату навчання;
- забезпечення рівня задоволення очікувань учасників освітнього процесу від одержуваних освітніх послуг;
- певний рівень знань, умінь, навичок та компетенцій, а також розвиток розумових, фізичних та моральних якостей особистості.

Таким чином, якісна освіта – це така, яка надає всім студентам можливість, що їм необхідна для того, щоб стати економічно продуктивними, розвивати стійкі засоби до існування, сприяти мирному та демократичному суспільству, а також підвищувати індивідуальний добробут. Необхідні результати навчання варіюються в залежності від контексту, але на кінець циклу базової освіти повинні включати в себе порогові рівні грамотності та рахунки, базові наукові знання та життєві навички, включаючи обізнаність та профілактику захворювань. Розвиток потенціалу для підвищення якості викладацького складу та інших зацікавлених сторін освіти має вирішальне значення на протязі всього цього процесу.

На сьогодні в Україні вироблені основи політики контролю та оцінки освітньої діяльності в рамках процесу реформування системи вищої освіти в цілому. Крім того, розробляються та визначаються норми програм навчання, які виступають як один з важливих етапів національної політики в освітній

сфері та контролі її якості, як складової частини. Найважливішими на сьогодні стандарти є важливою основою для визначення основних цілей вищої освіти, що дозволяють створювати єдиний в державі освітній простір та тим самим забезпечувати єдиний рівень вищої освіти.

Для оцінки якості освіти необхідно застосовувати такі положення:

- оцінку якості необхідно проводити не лише тестуванням знань студентів, хоча це є одним із головних показників якості освіти;
- оцінка якості освіти проводиться комплексно в рамках усієї діяльності закладу вищої освіти;

Для забезпечення гарантії якості та управління нею, необхідно проводити моніторинг якості, тобто поетапне спостереження за процесом одержання кінцевого продукту, для того, щоб впевнитися в оптимальності виконання кожного етапу. Тим самим ми теоретично можемо попереджати вихід неякісної продукції.

Таким чином, цей підхід дозволяє говорити про елементи, які є частиною системи моніторингу якості вищої освіти, а саме:

- встановлення та визначення стандартів;
- стандартизація в індикаторах, тобто можливість вимірювань;
- досягнення стандартів завдяки встановленню критеріїв;
- збір даних та оцінка результатів;
- згідно розроблених стандартів, проведення відповідних дій, котрі відповідають цим стандартам.

Застосування моніторингу якості вищої освіти можливо проводити безпосередньо в закладі вищої освіти у вигляді самоатестації або ж внутрішнього моніторингу, а також через зовнішню службу, котра затверджена державними органами. Це відноситься до зовнішнього моніторингу.

Для формування освітніх стандартів бажано розуміти зміст та мету стандартів, бачити як проблемні питання так і кінцевий результат, який буде досягати студент. Для забезпечення успішного виконання стандартів створюються умови у вигляді нормативів, які формують процес освіти. Такі нормативи забезпечуються необхідною кількістю числа підручників та кваліфікованих науково-педагогічних працівників, а також відповідного матеріально-технічного обладнання для забезпечення навчально-виховного процесу. Виходячи з такого підходу, вищу освіту можна оцінювати як результат так і процес діяльності окремого закладу вищої освіти зі сторони контролю вмінь та знань студентів так і зі сторони контролю та оцінки діяльності науково-педагогічних працівників.

Основні цілі якісної освіти будуть досягатися при виконанні таких напрямів:

1. Процес може початися із забезпечення відвідуваності в закладах вищої освіти.
2. Значний прогрес можливий, коли країни надають пріоритетного значення концепції «навчання для всіх». Цей прогрес - лише початок глоба-

льного руху, в якому кожен студент в кожній країні дізнається про основні життєві навички та підходи до сталого розвитку, від добре підготовлених науково-педагогічних працівників, оснащених ресурсами та добре розробленими навчальними програмами та планами.

3. Щоб допомогти вирішити важкі кризи в галузі освіти в країнах, що розвиваються, державні органи повинні рекомендувати конкретну та сувору політику. Всі зацікавлені сторони в галузі освіти повинні працювати над реалізацією цієї політики.

4. Ефективність такої політики повинна своєчасно оцінюватися та контролюватися.

5. Необхідно ввести освітню основу для дій та переглянути функції для стимулювання та моніторингу прогресу.

6. Існує необхідність в освітніх реформах та їх оновленні.

7. З добре розробленим набором зобов'язань та цілей в поєднанні з ефективними освітніми програмами є можливість досягнення справедливої, високоякісної освіти для всіх.

Принципи, які лежать в основі визначення якості освіти відображають його суть та полягають в наступному:

- перший принцип відноситься до недискримінації та справедливості. Справедливість в освіті означає, що особисті та соціальні обставини, такі як стать, етнічне походження або сімейне походження, не є перешкодами для досягнення освітнього потенціалу і, що всі люди досягають базового мінімального рівня навичок;

- принцип контекстуалізації та актуальності. При якому якісна освіта не може бути заснована на проекті, який можна застосувати в усіх ситуаціях. Рішення та адаптація системи вищої освіти повинні ґрунтуватися на реальних потребах держави та суспільства;

- викладання та навчання молодих людей. Якісна вища освіта ставить майбутнього фахівця як основу та допомагає йому повністю розкрити свій потенціал. Якісна освіта вимагає активної участі навчаємих;

- стійкість. Процеси змін в освіті часто вимагають часу для реалізації. Розширюючи можливості місцевих органів управління освітою, необхідно прагнути інституціоналізувати ці процеси;

- збалансований підхід. Якісна вища освіта направлена на розвиток збалансованого набору здібностей студентів, які їм необхідні для того, щоб стати економічно продуктивними, розвивати стійкі засоби до існування, сприяти мирному та демократичному суспільству, а також підвищувати добробут людей;

- результати навчання. Після проходження певного рівня освіти студенти повинні розвинути мінімальний стандарт навичок. Якісна освіта вимагає підходу, орієнтованого на результати.

Висновки. Таким чином, саме вища освіта виступає як сильна рушійна сила економічного зростання, яка сприяє підвищенню ефективності та

конкурентоспроможності економіки держави в цілому. Саме тому головною метою державної політики в сфері вищої освіти є досягнення доступної та якісної освіти, котра відповідає нинішньому розвитку економіки та сучасним потребам суспільства.

З огляду на це важливо визначити основні поняття в галузі державного управління системою вищої освіти. Одним з центральних понять, на наш погляд, є освітня політика, яка представлена великою кількістю трактувань, що мають різну форму, але схожий зміст.

Узагальнивши, ми отримуємо, що освітня політика являє собою окремий випадок політики, обмежений специфічною сферою, тобто освітою. Така політика має сукупність теоретичних ідей, цілей та завдань, а також включає в себе практичні заходи, спрямовані на розвиток вищої освіти взагалі в державі.

Список використаних джерел:

1. Бєлова Л. О. Якісна освіта як запорука якості життя населення. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2016. Вип. 4 (54). С. 8–17.*
2. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України. *Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. К.: ТОВ «ДКС Центр», 2018. Вип. 14. С. 79-83.*
3. Вавренюк С.А. Удосконалення системи державного управління у сфері вищої освіти. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2019. Вип. 1 (10). С. 251-257.*
4. Домбровська С.М. Якість освіти як одна із запорок вдалого державного реформування вищої школи України. *Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 1. С. 149-154.*
5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) К.: CS Ltd., 2015. 32 p.

References:

1. Byelova L.O. "Quality education as a pledge of the quality of life of the population [Yakisna osvita yak zaporuka yakosti zhittya naseleण्या]." *Public Administration Theory and Practice: Coll. Sciences. Kharkiv Ave.: Harri NADU "Master" 4 (54) (2016): 8-17. Print.*
2. Vavreniuk S.A. "Problems and directions of achievement of quality of education at the stage of reform of higher education of Ukraine [Problemi ta napryamki dosyagnennya yakosti osviti na etapi reformuvannya vishoyi osviti Ukrayini]." *Investments: practice and experience: journal of science and practice, series Public Administration 14 (2018): 79-83. Print*
3. Vavreniuk S.A. "Improvement of the system of public administration in the field of higher education [Udoskonalennya sistemi derzhavnogo upravlinnya u sferi vishoyi osviti]." *Bulletin of the National University of Civil Protection of Ukraine: Coll. Sciences. BC: Issued by the NUPZU 1(10) (2019): 251-257. Print.*

4. Dombrovskaya S.M. "Quality of education as one of the pillars of the successful state reform of Ukraine's higher education [Yakist osviti yak odna iz zaporuk vdalogo derzhavnogo reformuvannya vishoyi shkoli Ukrayini]." *Current problems of state management* 1 (2011): 149-154. Print.

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) K.: CS Ltd. (2015): 32.

DOI: 10.5281/zenodo.3532847

УДК 35:159.947.5:331.101:349.2

Древаль Ю. Д., д.держ.упр., проф., НУЦЗУ, м. Харків,

Шароватова О. П., к.п.н., доц., НУЦЗУ, м. Харків

Dreval Yu., Doctor in Public Administration, Full Professor, Professor of the Department of Occupational Safety, Technogenic and Ecological Safety, National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv,

Sharovatova O., Candidate Sciences (Ped.), Associate Professor, Ph.(Ped)D., Associate Professor of the Department of Labor Protection and Technogenic and Environmental Safety, National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

MOTIVATIONAL ASPECT FORMATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL-LABOR RELATIONS AND WORK SAFETY

Розглянуто питання щодо значущості мотивації для формування державної політики у сфері соціально-трудоових відносин. Акцентовано, що опрацювання державно-політичних рішень має ґрунтуватися на необхідності усвідомленого відношення всіх суб'єктів таких відносин до безпеки і гігієни праці. На прикладі співвідношення позитивного та негативного налаштування людей до праці, додатково обґрунтовано поняття дуалістичного розуміння мотивації.

Ключові слова: *державна політика, мотивація, стимулювання, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, соціально-трудоові відносини, праця, охорона праці.*

The importance of motivation for the formation of state policy in the sphere of social and labor relations is considered. Emphasis is placed on the fact that the elabo-
280